

Att inte bli polis!

En undersökning av orsaker till att elever väljer att lämna polisutbildningen

Elisabeth Lilie och Börje Rosmark

FÖRORD

Polisuppföljningsprojektets tredje rapport presenteras här. De två föregående rapporterna: *Att bli polis! De första två åren* och *Att bli polis! Aspiranttiden* finns att tillgå på Pliktverkets hemsida www.pliktverket.se. De rapporterna redovisar en uppföljning av eleverna i kursomgång 00A vid Polishögskolan i Solna avseende deras studietid respektive aspirantutbildning.

Projektets rapporter är i första hand avsedda för Pliktverkets personal och för Pliktverkets utvecklingsarbete men de är skrivna så, att de ska vara tillgängliga även för andra läsare.

Föreliggande rapport är resultatet av mångas bidrag och hjälp. Vi vill tacka alla på Pliktverket som bidragit på olika sätt. Vi vill också tacka polisutbildningarna i Solna, Umeå och Växjö, liksom Rikspolisstyrelsens polisrekryteringssektion, för all hjälp och assistens. Stort tack, inte minst, till alla elever som givit oss kunskap genom att medverka i vår enkätundersökning.

Täby i januari 2003

Elisabeth Lilie, leg. psykolog
Börje Rosmark, leg. psykolog

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	sidan 3
BAKGRUND	sidan 4
INLEDNING OCH SYFTE	sidan 4
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH METODER	sidan 5
BESKRIVNING AV UNDERSÖKNINGSGRUPPEN.....	sidan 6
RESULTAT	
Enkätsvaren	sidan 8
Enkätbortfallet.....	sidan 9
DISKUSSION	sidan 10
BILAGOR	
Tabell 1-4	sidan 13
Följbrevet och enkäten	sidan 18

SAMMANFATTNING

Pliktverket har sedan hösten 1997 på uppdrag av Rikspolisstyrelsen (RPS) bidragit med konsultativ urvalsverksamhet i form medicinsk hälsoundersökning och psykologisk lämplighetsbedömning för yrket av de sökande till polisutbildningarna, som RPS polisrekryteringssektion väljer att kalla till provning.

Grundutbildningen av poliser har också utökats under de senaste åren. Till och med våren 2000 fanns utbildningen endast vid Polishögskolan i Solna men höstterminen 2000 startade polisutbildningen vid Umeå universitet och ett år senare polisutbildningen vid Växjö universitet.

Pliktverket har fram till idag medverkat i urvalsprocessen till sammanlagt 20 ordinarie kursomgångar till de tre utbildningsorterna och Pliktverket gör nu en uppföljning av sin verksamhet. Som en del av denna uppföljning redovisas i föreliggande rapport en undersökning, vars syfte är att kartlägga, hur många elever på de 17 första kursomgångarna, som själva valt att helt avbryta sina studier och, genom en enkät till dem, få kunskap om de skäl eleverna haft samt att relatera dessa uppgifter till ett urval av bakgrundsuppgifter.

Av de 17 kursomgångarna är idag sju avslutade, medan 10 fortfarande pågår. Kartläggningen visar, att de avslutade kursomgångarna haft 19 elever som avbrutit, vilket är 1,8% av det totala antalet elever på 1071. De pågående kursomgångarna har fram till november 2002 haft 14 elever som avbrutit, vilket är 1,1% av de 1297 elever, som påbörjat studierna.

De 33 eleverna som avbrutit utgörs av 18 kvinnor och 15 män och de representerar 11 av kursomgångarna. Enkäten besvarades av 21 elever (13 kvinnor och åtta män). Svarefrekvensen uppgår således till 63,6%.

Enkäten är konstruerad så, att eleven först ombeds *att med egna ord beskriva vad huvudskälet/en var till att han/hon avbröt* och därefter ombeds eleven att ta ställning till *i vilken utsträckning* 30 olika orsaker bidrog till att han/hon avbröt.

Resultaten visar sammanfattningsvis att:

- fem elever angett *familjeskäl*
- tre elever angett *förhållanden på skolan*
- sju elever angett aspekter på *polisyrket*
- sex elever angett *annat arbete eller studier*
- fyra elever angett *ekonomi och boende*
- sex elever angett skäl, som är relaterade till *sin egen person*

som ett eller flera av huvudskälen, till att de avbröt studierna.

Genom enkäten framkommer också, att 66,7% av eleverna avbröt sina studier tidigt, redan under den första terminen.

Undersökningen visar således, att polisutbildningarna uppenbarligen inte har problem med att eleverna avbryter och lämnar utbildningen. Andelen är mycket liten.

Vad beträffar förslag till förändringar i vår del av urvalsprocessen, utifrån denna undersökning, så kan och bör sådana inte ges med hänsyn till, att underlaget utgörs av så få individer.

BAKGRUND

Grundutbildningen av poliser i Sverige har under de senaste åren utökats. Till och med våren 2000 fanns utbildningen endast vid Polishögskolan i Solna men höstterminen 2000 startade polisutbildningen vid Umeå universitet och ett år senare polisutbildningen vid Växjö universitet. Till samtliga utbildningsorter antas numera elever till såväl vårtermin som till hösttermin och till vårterminen 2003 antas sammanlagt 432 elever.

I samband med att såväl antagningsförfarandet som utbildningens uppläggning förändrades inför vårterminen 1998 i Solna, kom också Pliktverket att medverka i urvalsprocessen av de sökande. Vår medverkan har fortsatt sedan dess och på Rikspolisstyrelsens (RPS) uppdrag genomför vi medicinsk hälsoundersökning och psykologisk bedömning av lämplighet för yrket av de sökande, som RPS polisrekryteringssektion väljer att kalla till prövning. Polisrekryteringssektionen avgör därefter, vilka sökande, som ska kallas till ytterligare en intervju, som sektionen genomför i egen regi. RPS antagningsnämnd beslutar sedan, vilka sökande, som skall antas till de tre utbildningsorterna.

Pliktverket, som idag har medverkat i urvalsprocessen till sammanlagt 20 kursomgångar, gör nu en uppföljning av sin del av denna process i syfte att skapa ett underlag för en fortsatt utveckling av sin konsultativa verksamhet. Inom uppföljningsprojektet¹ genomförs ett flertal olika undersökningar, bland annat genomförs uppföljningar genom enkätundersökningar av ett urval av kursomgångar för att belysa elevernas egenperspektiv (deras upplevelser och erfarenheter) från olika tidpunkter av deras karriär².

INLEDNING OCH SYFTE

Liksom det för oss är intressant att följa upp elever, som gått ut polisutbildningen och idag arbetar som poliser, är det viktigt för vårt utvecklingsarbete att också få kunskap om de olika faktorer, som är av betydelse för, att elever lämnar utbildningen och i vilken omfattning detta sker. Föreliggande rapport är ett försök att belysa detta.

Syftet med denna undersökning är således att kartlägga, hur många elever, som själva valt att helt avbryta sina studier och, genom en enkät till dem, få kunskap om de skäl eleverna haft samt att relatera dessa uppgifter till ett urval av bakgrundsuppgifter.

¹ En utförligare beskrivning av projektet återfinns i rapporten *Att bli polis! De första två åren*.

² De första två av dessa undersökningar, *Att bli polis! De första två åren* och *Att bli polis! Aspiranttiden*, kan läsas på Pliktverkets hemsida www.pliktverket.se.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH METODER

Från de tre utbildningarna inhämtades i slutet av 2001 och början av 2002 uppgift om, vilka elever, som från vårterminen 1998 och framåt³ själva valt att avbryta sina studier. Dessa elever tillsändes i januari eller februari 2002 en enkät. Därefter har uppgift om tillkomna elever, som avbrutit, successivt inhämtats fram till och med november 2002⁴. De tillkomna eleverna har i samband med detta tillsänts enkäten. Omständigheterna kring en elevs avgång gjorde dock att eleven inte tillsändes enkäten.

Kriteriet har varit, att eleven skall ha påbörjat utbildningen och själv valt att avbryta den, det vill säga att entledigas. Således omfattas inte i vår undersökning antagna sökanden, som under tiden fram till kursstart valt att avstå sin plats. Inte heller elever som i direkt anslutning till kursstart tackat nej men som då kunnat ersättas av annan sökande och inte heller elever som inte själva valt att sluta men som blivit avskilda från utbildningen. Elever, som beviljats studieuppehåll eller som bytt studieort ingår, således inte heller.

Enkäten, se bilaga, inleds med sex ”bakgrundsfrågor”. Därefter får eleven svara på: *under vilken termin han/hon avbröt studierna och när på terminen detta skedde.*

Enkäten är sedan konstruerad så, att eleven först ombeds *att med egna ord beskriva vad huvudskälet/en var till att han/hon avbröt sina studier* och därefter ombeds ta ställning till *i vilken utsträckning* 30⁵ olika orsaker bidrog till att han/hon avbröt. På detta sätt fångas, förhoppningsvis, varje individuellt skäl/orsak upp, samtidigt som eleven får hjälp att också ange orsaker, som haft en underordnad betydelse eller som kan ha fallit i glömska. Enkäten avslutas med frågorna *hade du någon tveksamhet inför studierna/att bli polis innan du började på skolan och vad gör du idag?*

Ett påminnelsebrev utskickades i förekommande fall.

Från provningstillfället vid Pliktverket framtogs uppgift om lämplighetsbedömningen gjord av psykolog och resultat på prov avseende intellektuell förmåga.

För de statistiska analyserna har följande metoder använts: t-test för analyser av skillnader i gruppmedelvärden och Mann-Whitney U-test för analyser av gruppskillnader i variabler med data på ordinalskalenivå. Traditionell nivå (0,05) för statistisk signifikans har använts.

³ Kursomgång 00C vid Polishögskolan i Solna är inte medtagen, då den inte var en ”ordinarie” kursomgång. Den utgjordes av 23 officerare, som genomgick omställningsutbildning till polis. Ingen av dessa elever avbröt (två har dock gjort studieuppehåll).

⁴ Kursomgång 02C vid Polishögskolan i Solna är heller inte medtagen, då den inte är en ”ordinarie” kursomgång. Kursomgången är en distansutbildning av 17 civilanställda vid polismyndighet. Eleverna i 02C prövades vid Pliktverkets kontor i Karlstad (RKKD). Ingen elev har så här långt avbrutit.

⁵ Enkäten innehåller 29 frågor till dem, som tillhör tidiga kursomgångar. Frågan, *Jag kom inte in på den studieort jag önskade*, är tillagd för de övriga.

BESKRIVNING AV UNDERSÖKNINGSGRUPPEN

Kartläggningen visar, att antalet elever, som själva valt att avbryta sina studier, uppgår till 33. De 33 eleverna, som vi fortsättningsvis kallar ”avgångsgruppen”, fördelar sig på följande av de 17 kursomgångarna:

<i>Kursomgång</i>	<i>Antal elever</i>	<i>Platsantal</i>	<i>Avgångsprocent</i>
Avslutade:			
Solna vårterminen 1998	3	68	4,4
Solna höstterminen 1998	2	185	1,1
Solna vårterminen 1999 ⁶	3	193	1,6
Solna höstterminen 1999	3	192	1,6
Solna vårterminen 2000	4	193	2,1
Solna höstterminen 2000	4	192	2,1
Umeå höstterminen 2000	0	48	0
Pågående:			
Solna vårterminen 2001	4	192	2,1
Solna höstterminen 2001	1	192	0,5
Umeå höstterminen 2001	0	72	0
Växjö höstterminen 2001	3	72	4,2
Solna vårterminen 2002	2	193	1,0
Umeå vårterminen 2002	0	72	0
Växjö vårterminen 2002	0	72	0
Solna höstterminen 2002	4	240	1,7
Umeå höstterminen 2002	0	96	0
Växjö höstterminen 2002	0	96	0

De avslutade kursomgångarna har alltså sammanlagt haft 19 elever som slutat. Anger man detta i procent av totala antalet platser, 1071, blir det 1,8. De pågående kursomgångarna har fram till och med november 2002 haft 14 elever, det vill säga 1,1% av det totala platsantalet på 1297.

Sex av kursomgångarna har, fram till idag, inte haft någon elev, som avbrutit.

Följande beskrivning av avgångsgruppen kan göras:

Den består av 18 kvinnor (54,5%) och 15 män (45,5%). Deras ålder vid studiernas början redovisas i tabell 1 (alla tabeller återfinns som bilagor). Som vi ser där, är spridningen i ålder stor, från den lägsta antagningsåldern till den högsta och den är tämligen jämnt fördelad i åldersspannet. Detta mönster föreligger ungefärligen också om man ser enbart på kvinnorna respektive männen och någon signifikant skillnad i ålder föreligger inte mellan könen.

⁶ Kursomgången startade dock höstterminen 1999.

Psykologens lämplighetsbedömning sammanfattas vid provningstillfället på en niogradig skala⁷. Avgångsgruppens fördelning på dessa lämplighetsbedömningar framgår av tabell 2. Eleverna sprider sig, som vi ser, från skalsteget fyra och uppåt. Kvinnorna och männen, som grupper, skiljer sig inte signifikant åt vad gäller lämplighetsbedömningen.

Vad gäller resultaten på Pliktverkets datoriserade test avseende intellektuell förmåga, som också anges på en niogradig skala⁸, så framkommer följande fördelning för avgångsgruppen: se tabell 3. Eleverna sprider sig från stanine tre till nio, men där majoriteten (61,1%) av kvinnorna har resultat stanine fem eller lägre, medan majoriteten av männen (80,0%) har resultat stanine sex eller högre. Männen, som grupp, ligger signifikant högre än kvinnor⁹.

Av eleverna var 25 bedömda vid Pliktverkets regionkontor i Stockholm (RKS), sju vid regionkontoret i Göteborg (RKG) och en elev vid regionkontoret i Kristianstad (RKK)¹⁰.

Enkäten besvarades av 21 av de 33 eleverna, 13 kvinnor och åtta män. Svarefrekvensen blev alltså 63,6% (svarefrekvensen för kvinnorna var 72,2%, för männen 53,3%). Samtliga kursomgångar, som haft avgångselever, är representerade bland de svarande. De 21 eleverna benämns ”enkätgruppen” i den fortsatta texten.

Följande beskrivning av enkätgruppen kan göras utifrån enkätens *bakgrundsfrågor*:

70,0% av eleverna var vid studiernas början gifta eller sammanboende och fyra elever (19,0%) var föräldrar. Nära hälften (47,6%) hade tidigare läst på högskola/universitet i varierande omfattning, från 20 poäng till 170. Sex av eleverna hade 120 poäng eller fler.

Av de 19 elever, som svarat på frågan, hade 15 minst ett års erfarenhet från något eller några yrken, innan de började utbildningen: en elev hade arbetat som lärare, en som kriminalvårdare, fyra hade arbetat inom vårddyrke och 11 inom ”annat yrke” men ingen hade arbetat minst ett år som tulltjänsteman, väktare/ordningsvakt, officer eller som hantverkare.

Sju av de åtta männen hade fullgjort värnplikt, en av kvinnorna.

Ingen elev, vare sig bland männen eller kvinnorna, hade innan utbildningen gjort FN-tjänst.

Elevernas ålder vid studiernas början redovisas i tabell 1. Elevernas fördelning vad gäller lämplighetsbedömningen av psykolog, respektive elevernas testresultat avseende intellektuell förmåga, redovisas i tabell 2 respektive tabell 3.

⁷ Skalsteg: 1-3 = ej lämplig, 4 = knappast tillräckligt lämplig, 5-6 = lämplig, 7-9 = mycket – synnerligen lämplig för yrket.

⁸ Stanineskala (medelvärde 5, SD 2).

⁹ Oberoende t-test, p=0,010.

¹⁰ RKS har medverkat i samtliga provningar sedan starten hösten 1997. RKG startade sin provningsverksamhet inför kursomgången vårterminen 2000 och har medverkat sedan dess. RKK, det övriga kontor som idag genomför polisprovingsverksamhet, startade med denna inför kursomgångarna höstterminen 2001 och kontoret har sedan dess medverkat.

RESULTAT

Enkätsvaren

I enkäten frågade vi efter *under vilken termin eleven avbröt sina studier och när på terminen detta skedde*. Resultatet ger följande korstabell:

	<i>termin 1</i>	<i>termin 2</i>	<i>termin 3</i>
<i>i början av terminen</i>	12	2	3
<i>i mitten av terminen</i>	1	1	
<i>i slutet av terminen</i>	1	1	

Vi ser, att hela 66,7%, nio kvinnor och fem män, avbröt under första terminen, 57,1% redan i början av den. Ingen elev avbröt under fjärde terminen och de tre elever, samtliga kvinnor, som avbröt under den tredje terminen, utgör 14,3% av eleverna. Tre av de fyra elever, som avbröt under termin två, var män. De fyra utgör 19,0% av gruppen.

Därefter följer i enkäten: *Vi vill nu be dig att med egna ord beskriva vad huvudskälet/en var till att du avbröt dina studier*.

Elevernas utsagor har vi sedan kategoriserat. Utsagorna visade sig kunna rymmas inom någon av sex faktorer, som vi sedan namngivit. Elevernas svar kan ha innehållit fler än en utsaga. Nedan anges de sex faktorerna, hur många elever, som angett en utsaga inom respektive faktor och därefter korta citat/koncentrat av utsagorna:

- **familjeskäl** angavs av fem elever. Utsagorna utgörs av: *Familjemedlem svårt sjuk. Flickvän var gravid och negativ till yrkesval. Ville bilda familj. Borta från familjen för mycket. Barnet trivdes ej på studieorten.*
- **förhållanden på skolan** angavs av tre elever. Utsagorna utgörs av: *Ganska låg nivå på undervisningen. Upplevelse av stor ofrihet på skolan. Negativa attityder (fördomar och rasism) hos andra elever.*
- **polisyrket** angavs av sju elever. Utsagorna utgörs av: *Organisatoriska problem inom polisen. Ej trivas i yttre tjänst. Yrkets risker och utsatthet (tre elever). Ej samhörighet med gruppen. Arbetstiderna (tre elever). Begränsade karriär-/utvecklingsmöjligheter (två elever).*
- **annat arbete eller studier** angavs av sex elever. Utsagorna utgörs av: *Erbjudande från tidigare arbetsgivare. Önskan att återgå till tidigare studier (fem elever).*
- **ekonomi och boende** angavs av fyra elever. Utsagorna utgörs av: *Problem med boendet på studieorten. Svårighet att få ekonomin att gå ihop. Ej trivsel på studieorten. Ekonomin blev för ansträngd.*
- **sin egen person** angavs av sex elever. Utsagorna utgörs av: *Hade för kort arbetslivserfarenhet och var för ung. Att flytta hemifrån i unga år. Ingen tid till idrotten. Upplevde sig för snäll, obestämd och inte tillräckligt auktoritär. Problem med vapenutbildningen. Hade just avslutat en längre utbildning och kände att det blev mycket upprepning. Polisutbildningen var inte den rätta.*

Därefter har eleven fått ta ställning till *i vilken utsträckning 30* (alternativt 29) *olika orsaker bidrog till att han/hon avbröt*. Svartalternativen var ”ingen”, ”ganska liten”, ”ganska stor” och ”stor”. Frågan hade följande ingress: *Ovan beskrev du huvudskälet/en till att du avbröt. I beslut av detta slag så kan ju många gånger också fler skäl än det huvudsakliga spela in. Vi vill nu fråga dig om följande orsaker också spelade någon roll för dig. Vissa av alternativen är kanske överhuvudtaget inte aktuella i ditt fall, kryssa i så fall i rutan ”ingen” utsträckning. Fyll dock i även om det blir en upprepning av det du beskrev med egna ord. Se tabell 4.*

Ett sätt att sammanfatta dessa resultat är, att det är på åtta frågor som fem (det vill säga ungefär en fjärdedel) eller fler elever angett, att orsaken har bidragit i ”ganska stor” eller ”stor” utsträckning”, nämligen:

- *de framtida arbetsvillkoren (lön, arbetstider m.m.) som polis* (10 elever, 47,6%),
- *jag kände att jag ville gå tillbaka till det jag gjorde tidigare* (åtta elever, 38,1%),
- *den oftast långsamma karriärvägen inom polisen* (sex elever, 28,6%),
- *upptäckte att jag inte hade tillräckliga intresset* (sex elever, 28,6%),
- *jag erbjöds ett lockande arbete* (fem elever, 23,8%),
- *upptäckte att jag hade svårt att se mig själv i rollen som polis* (fem elever, 23,8%),
- *yttre händelser (våld mot polismän) fick mig att tänka om* (fem elever, 23,8%) samt
- *ekonomiska skäl* (fem elever, 23,8%).

På de övriga 22 frågorna har alltså 16 (76,2%) eller fler av eleverna angett, att orsaken bidragit i ”ganska liten” eller ”ingen” utsträckning.

10 elever svarade ja på den påföljande enkätfrågan: *hade du någon tveksamhet inför studierna/yrket innan du började skolan?* Sex av eleverna angav tveksamhet om val av andra studier eller arbete istället, en elev angav tveksamhet med tanke på yrkets risker, en elev angav tveksamhet utifrån utbildningen som sådan och tre elever angav tveksamheter relaterade till dem själva som personer.

10 av eleverna arbetar idag, nio av eleverna studerar, en elev är mammaledig och en gör praktik. En av eleverna har i enkäten angett, att hon kommer att påbörja utbildningen igen.

Enkätbortfallet

Från en tredjedel av eleverna fick vi alltså inte svar på enkäten. De 12 eleverna (sju män och fem kvinnor) representerar sex av de 11 kursomgångar, som haft avgångar. Gruppen, som inte svarade, skiljer sig inte signifikant från gruppen, som besvarade enkäten vad gäller ålder, lämplighetsbedömningen eller testresultatet avseende intellektuell förmåga.

DISKUSSION

Att endast 33 av 2368 elever, det vill säga 1,4%, hittills valt att avbryta sina studier till polis måste anses som ett enastående resultat. Slutsatsen är, att polisutbildningarna i Sverige inte har något problem med avgångar.

Nu redovisar vi i undersökningen bara dem som själva valt att definitivt sluta. Den positiva bilden skulle förstås förändras, om utbildningarna hade många elever som, gjorde studieuppehåll, som inte avslutade sina studier fram till examen eller som blev avskilda på grund av bristande studieresultat eller olämplighet av något slag. Det visar sig dock, att antalet elever, som gjort studieuppehåll, bara är några enstaka per termin och en tredjedel av dessa har fram till idag också återupptagit studierna. Det är också så, att alla, som fullföljt, tagit sin examen, man har alltså inte elever som lämnat skolan med resterande utbildningsmoment. Antalet elever, som avskilts, är litet; två elever. Det är också bara ett fåtal antagna per antagningsomgång som ändrar sig innan kursstart och tackar nej till erbjuden plats.

”En gång polis, alltid polis” brukar det heta och det verkar vara så. Har en person blivit antagen till polisutbildningen, så fullföljs den, det är den bild, som framkommit i våra tre undersökningar. Bland det fåtal, som avbryter, sker detta i 66,7% av fallen tidigt i utbildningen. Varför fullföljer nästan alla? Förhoppningsvis har urvalsprocessen gett sitt bidrag, liksom utbildningarnas kvalitét. Men polisycket är också speciellt på många sätt och har en speciell dragningskraft för en del människor. Därtill kommer, att utbildningen bara är tvåårig, ju längre utbildningstid ju större är sannolikheten, att fler inte kommer i mål av skilda skäl.

Naturligtvis är syftet med ett urvalsförfarande, en antagningsprocess, att de personer, som antas, kommer att fullfölja utbildningen och uppfylla utbildningens krav och därefter vara kompetenta i sitt yrke, som de också trivs med och väljer att stanna i. Men man kan dock ställa sig frågan, utifrån den mycket låga avgångsprocenten, om denna enbart är av godo. I en grupp där nästan ingen slutar, kan det kanske bli svårt för en elev, som någonstans inom sig känner, att ett annat yrkesval egentligen vore det bästa för honom eller henne, att bejaka detta och ta steget att ändra sitt val. Är man ensam, blir man också undantaget, en person i en marginalposition, om man vill eller väljer att sluta. Risken med detta skulle i så fall kunna vara, att personen väljer att stanna kvar och inte lyssnar på de egna signalerna. Å andra sidan ger resultaten i våra två föregående undersökningar bilden, att majoriteten av eleverna/aspiranterna trivts mycket väl.

Utifrån att 33 elever har slutat, inställer sig dock frågan, om någonting kan eller bör ändras på i vår del av urvalsprocessen. Även om ett avgångsbeslut är klokt och riktigt för den enskilde, kan antagningen också ha haft negativa konsekvenser för den enskilde, alltifrån att det kan kännas som ett misslyckande till, att det kostat pengar. Dessutom har polismyndigheterna gått miste om en, i polisbristens tider, mycket behövd person. Svaret blir dock, enligt vår åsikt, att resultaten inte kan eller bör leda till, att några betydande förändringar föreslås. Huvudskälet till denna slutsats är, att antalet personer är så litet, samtidigt som huvudskälet/en är, som vi sett, av sex olika slag. Med ett sådant litet underlag bör man vara försiktig med att föreslå förändringar.

Om vi gör antagandet, att våra resultat även kommer att gälla för framtida elever och värderar den faktor, som flest elever angett som huvudskäl, nämligen *polisyrket*, kan man säga följande; det är sju elever, som angett orsak inom denna faktor och även om vi skulle anta, att alla de 12, som inte besvarade enkäten, också haft detta skäl, skulle sannolikheten för att framtida elever avgår av detta skäl kunna uppskattas till 19 på 2368, det vill säga till åtta promille. Dessutom är det ju så, att vi inte vet, hur många elever, som vid urvalstillfället hade tvivel/funderingar kring dessa aspekter, men som sedan ändå valde att fortsätta polisstudierna. Om man fortsättningsvis skulle bedöma aspekterna i de sex faktorerna som kommit fram här, hårdare, så finns ju också en risk, att lämpliga sökande, som skulle fullfölja utbildningen, missgynnas och i förlängningen kanske inte antas.

De skäl eleverna angett i undersökningen ger oss en bild av de orsaker som förelegat och denna kan den enskilde psykologen ha såsom en kunskap att förvalta med klokskap och försiktighet.

Vi kan även konstatera, att ingen elev har angett eget medicinskt skäl som huvudskäl. Det är dock en elev, som angivit (tabell 4), att *en gammal/skada försvårade för mig och jag drabbades av sjukdom, skada*, bidragit i ”stor” utsträckning till avbrottet. Vad detta utgjorts av vet vi ju inte. Det är ytterligare en elev, som angett, att *jag drabbades av sjukdom, skada* bidrog i ”ganska stor” utsträckning men om detta avser något hos eleven själv eller avser, att familjemedlem var svårt sjuk, vilket angetts på frågan om huvudskäl, kan vi inte veta.

Ser vi sedan till de 33 elevernas ”bakgrundsdata”, kan vi återigen konstatera, att 54,5% av avgångsgruppen var kvinnor. Denna siffra kan kontrasteras mot, att andelen kvinnliga elever, totalt sett, ligger på cirka en tredjedel. Kvinnorna är således överrepresenterade bland avgångseleverna.

Vad gäller åldersfördelning, lämplighetsbedömning och testresultat avseende intellektuell förmåga, förfogar vi idag inte över sammanställd statistik på alla antagna elever (sådan kommer att presenteras i kommande rapport). Som jämförelse får vi därför här använda våra data i vår första rapport om kursomgång 00A i Solna¹¹.

Beträffande avgångselevernas ålder vid studiernas början har vi sett, att spridningen är stor (tabell 1) och jämför vi åldersfördelningen med elevernas i kursomgång 00A, skiljer den sig inte nämnvärt. Gruppmedelvärdena är också snarlika (27,0 respektive 27,4). Att elever i någon särskild ålder har högre avgångsfrekvens kan alltså inte konstateras.

I tabell 2 ser vi, att varje lämplighetsbedömning över fyra är representerad, med störst andel på skalsteget sju. Fördelningen avviker dock inte på ett markant sett från elevernas i kursomgång 00A och någon större skillnad i gruppmedelvärden föreligger inte (6,52 respektive 6,73). Att elever med någon särskild lämplighetsbedömning är överrepresenterade bland avgångseleverna är således inte fallet.

Gruppmedelvärdena vad gäller testresultaten för avgångsgruppen och eleverna i 00A är dock något olika varandra (5,97 respektive 6,69). Ur tabell 3 kan vi utläsa, att 61,1% av kvinnorna som avgått haft testresultat fem eller lägre. Jämför man denna siffra med de kvinnliga eleverna i kursomgång 00A, så är andelen bland dem 28,3%. Vi ser också i tabell 3, att alla män, utom tre (80,0%), har staninepoäng sex eller högre (motsvarande andel i kursomgång 00A är 89,8). Möjligen kan resultaten antyda, att testresultatet har en prognostisk betydelse

¹¹ Att bli polis! De första två åren.

för kvinnornas del men, som vi tidigare påpekat, är underlaget litet och försiktighet måste iakttas, när man drar slutsatser av dessa data.

Vi har i denna undersökning fått veta skälen hos två tredjedelar av dem som avgått. Skälen hos de 12, som vi inte fått enkätsvar från, vet vi således inte. Vad vi däremot vet är, att sammanlagt två elever under åren blivit avskilda på grund av bristande studieresultat eller olämplighet av något slag. Det kan förstås inte uteslutas, att det, bland bortfallseleverna, finns elever, som föregripit ett sådant beslut om avskiljande genom att själva välja att sluta. Man kan misstänka i så fall, att dessa elever inte gärna velat svara på vår enkät. Såvida inte någon av dem, som besvarat vår enkät, undanhållit detta för oss, vilket vi inte misstänker, skulle alltså maximalt 12 elevers avgång kunna ha sin orsak i bristande studieprestationer eller olämplighet. Läger vi därtill de två elever, som faktiskt avskilts, skulle i så fall maximalt 14 elevers avgång, det vill säga 0,6% av samtliga elever, kunna ha sin grund i bristande studieprestationer eller personlig olämplighet.

Föreliggande rapport kommer att uppdateras våren 2004 för att ge en mer heltäckande bild.

Vår erfarenhet utifrån numera ganska många polisprovningstillfällen är, att de sökande vi möter i våra intervjuer, i de allra flesta fall, är mycket motiverade och målinriktade personer, för vilka polisycket också synes ha en särskild attraktionskraft. Den bilden verifieras i föreliggande undersökning. De, som antagits till utbildningen, vill uppenbarligen bli poliser och deras motivation bibehålls utbildningen igenom.

Tabell 1 Samtliga avgångselevs, respektive avgångselevernas som besvarat enkäten, ålder vid studiernas början (inklusive medelvärden och standardavvikelser)

Ålder vid studiernas början	Alla avgångselever		Kvinnorna		Männen		Alla som svarade på enkäten		Kvinnorna		Männen	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	n=33		n=18		n=15		n=21		n=13		n=8	
	M=27,0		M=26,6		M=27,5		M=26,0		M=26,0		M=26,0	
	SD=4,3		SD=3,5		SD=5,2		SD=3,6		SD=3,1		SD=4,6	
20	1	3,0			1	6,7	1	4,8			1	12,5
21	2	6,1	1	5,6	1	6,7	2	9,5	1	7,7	1	12,5
22	3	9,1	1	5,6	2	13,3	2	9,5	1	7,7	1	12,5
23	1	3,0	1	5,6								
24	5	15,2	4	22,2	1	6,7	4	19,0	4	30,8		
25	1	3,0	1	5,6								
26	2	6,1	1	5,6	1	6,7	2	9,5	1	7,7	1	12,5
27	3	9,1	2	11,1	1	6,7	2	9,5	2	15,4		
28	2	6,1			2	13,3	2	9,5			2	25,0
29	4	12,1	3	16,7	1	6,7	2	9,5	2	15,4		
30	3	9,1	2	11,1	1	6,7	1	4,8	1	7,7		
31	2	6,1	1	5,6	1	6,7	2	9,5	1	7,7	1	12,5
32	1	3,0			1	6,7	1	4,8			1	12,5
34	1	3,0	1	5,6								
36	1	3,0			1	6,7						
37	1	3,0			1	6,7						

Tabell 2 Samtliga avgångselevs, respektive avgångselevernas, som besvarat enkäten, fördelning på Lämplighetsbedömning gjord av psykolog (inklusive medelvärden och standardavvikelser).
(9-gradig skala)

Lämplighets- bedömning, skalsteg	Alla avgångs- elever		Kvinnorna		Männen		Alla som svarade på enkäten		Kvinnorna		Männen	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1												
2												
3												
4	1	3,0			1	6,7						
5	6	18,2	3	16,7	3	20,0	3	14,3			3	37,5
6	8	24,2	5	27,8	3	20,0	6	28,6	3	23,1	3	37,5
7	12	36,4	8	44,4	4	26,7	9	42,9	8	61,5	1	12,5
8	5	15,2	1	5,6	4	26,7	2	9,5	1	7,7	1	12,5
9	1	3,0	1	5,6			1	4,8	1	7,7		

Tabell 3 Samtliga avgångselevens, respektive avgångselevernas, som besvarade enkäten, fördelning på testresultat avseende intellektuell förmåga (inklusive medelvärden och standardavvikelser)
(staninepoäng)

Stanine-poäng	Alla avgångselever		Kvinnorna		Männen		Alla som svarade på enkäten		Kvinnorna		Männen	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1												
2												
3	2	6,1	1	5,6	1	6,7	2	9,5	1	7,7	1	12,5
4	3	9,1	3	16,7			2	9,5	2	15,4		
5	9	27,3	7	38,9	2	13,3	7	33,3	6	46,2	1	12,5
6	8	24,2	4	22,2	4	26,7	4	19,0	1	7,7	3	37,5
7	5	15,2	2	11,1	3	20,0	3	14,3	2	15,4	1	12,5
8	3	9,1	1	5,6	2	13,3	2	9,5	1	7,7	1	12,5
9	3	9,1			3	20,0	1	4,8			1	12,5

Tabell 4 *I vilken utsträckning bidrog nedanstående till att du avbröt?*

Antal svarande på de olika svarsalternativen

<i>I vilken utsträckning bidrog nedanstående till att du avbröt?</i>	Svarande alla, n=21 kvinnorna, n=13 männen, n=8	Svarsalternativ			
		”ingen”	”ganska liten”	”ganska stor”	”stor”
		n	n	n	n
<i>Jag erbjöds ett lockande arbete</i>	alla kvinnorna männen	15 10 5	1 1 2	4 2 2	1 1 1
<i>Jag kom in på en mer lockande utbildning</i>	alla kvinnorna männen	16 12 4	1 1 1	2 2 2	2 1 1
<i>Familjemedlem var orolig för mitt yrkesval</i>	alla kvinnorna männen	15 10 5	5 3 2		1 1 1
<i>En gammal skada/sjukdom försvårade för mig</i>	alla kvinnorna männen	20 12 8			1 1 1
<i>Jag drabbades av sjukdom, skada</i>	alla kvinnorna männen	19 12 7		1 1 1	1 1 1
<i>Den pedagogiska uppläggningsen passade inte mig</i>	alla kvinnorna männen	12 7 5	6 3 3	1 1 1	2 2 2
<i>Jag kände inte någon samhörighet med klassen</i>	alla kvinnorna männen	13 8 5	7 4 3	1 1 1	
<i>Studierna var för psykiskt pressande för att passa mig</i>	alla kvinnorna männen	20 12 8	1 1 1		
<i>Jag hittade inte lämplig bostad på studieorten</i>	alla kvinnorna männen	19 12 7	1 1 1	1 1 1	
<i>Jag kom inte in på den studieort jag önskade</i>	alla, n=9 kvinnorna, n=8 männen, n=1	8 7 1		1 1 1	
<i>Ekonomiska skäl</i>	alla kvinnorna männen	15 10 5	1 1 1	2 2 2	3 2 1
<i>Upptäckte att jag hade svårt att se mig själv i rollen som polis</i>	alla kvinnorna männen	12 5 7	4 3 1	3 3 3	2 2 2
<i>De teoretiska studierna var jobbigare än jag trott</i>	alla kvinnorna männen	17 11 6	3 2 1	1 1 1	
<i>Utbildningen i polisbilskörning var jobbigare än jag trott</i>	alla kvinnorna männen	21			

<i>Jag hade svårt att framträda i rollspelsövningarna</i>	alla	19	1	1	
	kvinnorna	12	1		
	männen	7		1	
<i>Självskyddsutbildningen var jobbigare än jag trott</i>	alla	20	1		
	kvinnorna	12	1		
	männen	8			
<i>Vapenutbildningen var jobbigare än jag trott</i>	alla	20		1	
	kvinnorna	12		1	
	männen	8			
<i>Studietempot var för intensivt för mig</i>	alla	20	1		
	kvinnorna	13			
	männen	7	1		
<i>De fysiska övningarna var för krävande</i>	alla	20		1	
	kvinnorna	12		1	
	männen	8			
<i>Jag hann inte med mina fritidsintressen</i>	alla	16	2	3	
	kvinnorna	10	1	2	
	männen	6	1	1	
<i>Andra påverkade mig att sluta</i>	alla	18	3		
	kvinnorna	12	1		
	männen	6	2		
<i>Jag fick för lite tid med familjen</i>	alla	17		3	1
	kvinnorna	10		3	
	männen	7			1
<i>De framtida arbetsvillkoren (lön, arbetstider m.m.) som polis</i>	alla	9	2	5	5
	kvinnorna	4	2	3	4
	männen	5		2	1
<i>Den oftast långsamma karriärvägen inom polisen</i>	alla	13	2	3	3
	kvinnorna	8	1	2	2
	männen	5	1	1	1
<i>Yttre händelser (våld mot polismän) fick mig att tänka om</i>	alla	13	3	5	
	kvinnorna	7	2	4	
	männen	6	1	1	
<i>Kände att jag inte ville vara en del av det repressiva i samhället</i>	alla	16	4	1	
	kvinnorna	10	2	1	
	männen	6	2		
<i>Vi bildade familj</i>	alla	19			2
	kvinnorna	12			1
	männen	7			1
<i>Upptäckte att jag inte hade tillräckliga intressen för yrket</i>	alla	11	4	5	1
	kvinnorna	5	3	5	
	männen	6	1		1
<i>Jag kände att jag ville gå tillbaka till det jag gjorde tidigare</i>	alla	13		5	3
	kvinnorna	9		2	2
	männen	4		3	1
<i>Påfrestning i familjen (sjukdom, trauma etc.)</i>	alla	19	1		1
	kvinnorna	12	1		
	männen	7			1

Hej,

Pliktverket medverkar sedan hösten –97 i antagningsförfarandet till polisutbildningarna. Pliktverket gör nu en uppföljning av vår del av denna verksamhet. Uppföljningen syftar till att ge ett underlag för en fortsatt utveckling av vår medverkan.

Vår uppföljning består av flera olika undersökningar. En av dessa är en enkätundersökning till de elever som sedan våren –98 och framåt påbörjat studierna på polisutbildningen, men som valt att avbryta dem. Enligt uppgift från skolan är Du en av dessa elever.

För oss på Pliktverket är det intressant att få kunskap om skälen till varför elever väljer att avbryta och vi vill därför be om Din medverkan i vår uppföljning. Du får med detta brev en enkät där vi frågar Dig om skälen i Ditt fall. Liksom det för oss är intressant att följa upp elever som gått ut polisutbildningen och idag arbetar som poliser, är det viktigt att vi också får kunskap om de olika faktorer som är av betydelse för att elever lämnar skolan. Enkäten Du får innehåller, förutom några ”bakgrundsfrågor”, frågor kring detta.

Deltagandet är förstås frivilligt men Din medverkan är för oss mycket viktig. Ju fler som svarar på enkäten ju säkrare slutsatser kan man också dra.

Uppgifterna/resultaten från undersökningen kommer att presenteras anonymt och endast i statistiskt sammanställd form. Endast redovisningar av detta slag utlämnas till annan. För att svaren från Din enkät skall kunna hanteras rationellt kommer de, tillsammans med uppgifter Pliktverket förfogar över sedan antagningsprövningen tidigare, att läggas in i automatiserat statistikprogram för behandling. Genom att Du insänder enkäten samtycker Du till att personuppgifterna om Dig hanteras på detta sätt. Pliktverket ansvarar för att inga obehöriga tar del av uppgifterna och att uppgifterna inte används för annat ändamål. Du har rätt att efter skriftlig begäran få information om vilka uppgifter Pliktverket har och Pliktverket är skyldigt att rätta felaktiga uppgifter.

Vi hoppas att Du har möjlighet att avsätta en liten stund och sedan posta enkäten till Pliktverket. Ditt svar önskar vi få före den ____.
Som tack för din medverkan sänder vi 2 Trisslotter.

Har Du några frågor är Du välkommen att ringa någon av oss undertecknade.

Med vänliga hälsningar

Börje Rosmark
Leg. psykolog/projektansvarig
Pliktverket
Regionkontor Stockholm
08/622 9421

Elisabeth Lilie
Leg. psykolog
Pliktverket
Regionkontor Göteborg
031/69 9211

ENKÄT TILL ELEVER SOM AVBRUTIT SINA STUDIER PÅ POLISUTBILDNINGEN

Först några "bakgrundsfrågor":

Vad var ditt civilstånd när du började på PHS: (ringa in)

Ensamstående Sambo/gift

Antal barn när du började på PHS:....., varavsom bodde hos dig minst varannan vecka.

Hade du läst på högskola/universitet tidigare? (ringa in) Nej

Ja Antal poäng.....

Hade du arbetat minst 1 år i något av följande yrken innan du började polisutbildningen?
(kryssa för)

- Lärare/pedagog
- Kriminalvårdare
- Tulltjänsteman
- Väktare/ordningsvakt
- Yrkesofficer
- Vårdyrke (ambulansförare, skötare, sjukvårdsbiträde, sjuksköterska etc.)
- Hantverkare (byggnadsarbetare, bilmekaniker etc.)
- Annat yrke(n). Vilket/vilka?.....

.....
.....

Hade du gjort värnplikt? (ringa in) Ja Nej

Hade du gjort FN-tjänst? (ringa in) Ja Nej

Så till frågor kring att du valde att avbryta dina studier på PHS:

Under vilken termin avbröt du studierna? (ringa in) 1:a 2:a 3:e 4:e

När på terminen? (ringa in) i början i mitten i slutet

Ev. kommentarer:.....

.....

.....

Vi vill nu be dig att med egna ord beskriva vad huvudskälet/en var till att du avbröt dina studier:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ovan beskrev du huvudskälet/en till att du avbröt. I beslut av detta slag så kan ju många gånger också fler skäl än det huvudsakliga spela in. Vi vill nu fråga dig om följande orsaker också spelade någon roll för dig. Vissa av alternativen är kanske överhuvudtaget inte aktuella i ditt fall, kryssa i så fall i rutan ”ingen” utsträckning. Fyll dock i även om det blir en upprepning av det du beskrev med egna ord.

I vilken utsträckning bidrog nedanstående till att du avbröt?

(ta ställning till alla nedanstående alternativ. Kryssa för)

Jag erbjöds ett lockande arbete	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag kom in på en mer lockande utbildning	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Familjemedlem var orolig för mitt yrkesval	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
En gammal skada/sjukdom försvårade för mig	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag drabbades av sjukdom, skada	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Den pedagogiska uppläggnigen passade inte mig	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag kände inte någon samhörighet med klassen	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Studierna var för psykiskt pressande för att passa mig	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag hittade inte lämplig bostad på studieorten	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag kom inte in på den studieort jag önskade	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Ekonomiska skäl	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Upptäckte att jag hade svårt att se mig själv i rollen som polis	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
De teoretiska studierna var jobbigare än jag trott	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Utbildningen i polisbilskörning var jobbigare än jag trott	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag hade svårt att framträda i rollspelsövningarna	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Självskyddsutbildningen var jobbigare än jag trott	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Vapenutbildningen var jobbigare än jag trott	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Studietempot var för intensivt för mig	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
De fysiska övningarna var för krävande	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Jag hann inte med mina fritidsintressen	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor
Andra påverkade mig att sluta	☐ ingen	☐ ganska liten	☐ ganska stor	☐ stor

- Jag fick för lite tid med familjen ingen ganska liten ganska stor stor
- De framtida arbetsvillkoren (lön, arbetstider m.m.) som polis ingen ganska liten ganska stor stor
- Den oftast långsamma karriärvägen inom polisen ingen ganska liten ganska stor stor
- Yttre händelser (våld mot polismän) fick mig att tänka om ingen ganska liten ganska stor stor
- Kände att jag inte ville vara en del av det repressiva i samhället ingen ganska liten ganska stor stor
- Vi bildade familj ingen ganska liten ganska stor stor
- Upptäckte att jag inte hade tillräckliga intresset för polisycket ingen ganska liten ganska stor stor
- Jag kände att jag ville gå tillbaka till det jag gjorde tidigare ingen ganska liten ganska stor stor
- Påfrestning i familjen (sjukdom, trauma etc.) ingen ganska liten ganska stor stor

Ev. kommentarer:.....

.....

.....

Hade du någon tveksamhet inför studierna/att bli polis innan du började skolan?

(kryssa för)

Nej

Ja Av vilket slag?.....

.....

.....

.....

Vad gör du idag?

(kryssa för)

Arbetar. Som vad?.....

Studerar. Till vad?.....

Annat. Vad?.....

TACK FÖR DIN MEDVERKAN

Tidigare publicerade rapporter:

Rapport nr 1, oktober 2002: *Att bli polis, de första två åren - En uppföljning av elevernas i kursomgång 00A studietid vid Polishögskolan i Solna.*

Rapport nr 2, januari 2003: *Att bli polis, aspiranttiden - En uppföljning av aspirantutbildningen för eleverna från kursomgång 00A vid Polishögskolan i Solna.*

Rapporterna finns att hämta på www.pliktverket.se

Pliktverket, Karolinen, 651 80 Karlstad
Telefon 0771-24 40 00. www.pliktverket.se

Februari 2003